

УДК 340.12

ПРОБЛЕМА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В США

О. Ригіна

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: Olena.ryhina@lnu.edu.ua*

Досліджено проблему імплементації міжнародних стандартів захисту прав дитини в законодавство США. Проаналізовано положення окремих міжнародних договорів у сфері захисту прав дитини, які на сьогоднішній час ще не були ратифіковані США та не стали частиною їхнього національного законодавства. Встановлено, що положення таких міжнародних актів передбачали впровадження єдиних мінімальних вимог захисту прав дитини та забезпечення «найкращих інтересів дитини», які передбачають належний фізіологічний, психологічний, культурний та освітній розвиток дитини.

З'ясовано та обґрунтовано підстави відмови США ратифікувати окремі міжнародні договори у сфері захисту прав дитини. Серед цих підстав, передусім, особливості американської правової доктрини, які полягають у вкрай обережному ставленні до ратифікації тих міжнародно-правових актів, які не повною мірою можуть відповідати правовим нормам національного законодавства. Втім, доведено, що національний механізм захисту прав дитини США розвивається автономно відповідно до вимог міжнародних актів, незважаючи на те, що не відбулося їх ратифікації. Про це свідчать окремі рішення Верховного Суду США, ухвалені в 1988, 2005, 2010, 2012 роках та ін.

Ключові слова: дитина, право, захист, США, міжнародний договір.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.73.054>

Постановка проблеми. В ідеалі як у США, так і в будь-якій іншій країні, для забезпечення належного фізіологічного, психологічного, культурного та освітнього розвитку дитини, повинна бути створена ефективна система захисту її прав, спрямована на запобігання та подолання жорстокого поводження, насильства та дискримінації, які можуть завдати шкоди дитині. Створення ефективної системи захисту прав дитини повинно відбуватися водночас з імплементацією у національне законодавство міжнародних стандартів захисту прав дітей [13].

На підставі дослідження змісту положень окремих міжнародних договорів, які прямо чи опосередковано стосуються захисту прав дитини, впливає, що вони зобов'язують держави-учасниці забезпечити дітям, які перебувають на їхніх територіях, умови для виживання, існування, фізичного, психологічного розвитку дитини, що загалом повинно сприяти забезпеченню найкращих інтересів дитини. З іншого боку, доцільно відзначити сьогодні у США досить розвинутий національний механізм захисту прав дитини, а тому постає питання про причини їх відмови від ратифікації окремих міжнародних договорів.

Стан дослідження проблематики. Відповідне питання є досить дискусійним, частково було досліджене у працях Ж. Баттогтоха, Н. В. Болібрух, Н. В. Лінник, В. А. Шабаса. Проте висвітлювати це питання в повному обсязі, як виявилось, неможливо без урахування правової позиції вищої судової інстанції країни – Верховного Суду США, висловленої в рішеннях у справах: «Thompson v. Oklahoma»

(1988), «Roper v. Simmons» (2005), «Graham v. Florida» (2010), «Miller v. Alabama» (2012) та ін.

Виклад матеріалу. Стосовно міжнародних стандартів захисту прав дитини, то варто зауважити, що ще 1969 року на Міжамериканській конференції, була прийнята Американська конвенція про права людини (набула чинності 1978 року), положення якої стосуються і прав дитини. Зокрема, за кожною людиною визнається право на повагу до її життя, ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Смертний вирок не виносять особам, які на момент вчинення злочину не досягли 18-річного віку або яким виповнилося понад 70 років, і такий вирок не виконується щодо вагітних жінок (ст. 4). Згідно зі ст. 5 неповнолітні, проти яких порушено кримінальне переслідування, відокремлюються від повнолітніх осіб, і терміново доставляються до суду, щоб їм був наданий статус, який відповідає їхньому статусу неповнолітнього. У ст. 12 вказано, що батьки та опікуни дитини мають право забезпечувати їй релігійне та моральне виховання. Стаття 13 гарантує свободу думки та її вираження, але й встановлення цензури щодо громадських розважальних заходів з метою забезпечення морального захисту дітей і підлітків. У ст. 17 вказано, що у разі розлучення батьків має бути передбачений захист усіх дітей, щоб забезпечити їхні найкращі інтереси. Закон однаковою мірою визнає рівні права дітей, народжених у шлюбі та поза шлюбом. Стаття 19 передбачає за кожною дитиною право на заходи захисту, необхідні з урахуванням її статусу неповнолітнього, з боку її сім'ї, суспільства і держави [1].

Вказані положення Американської конвенції про права людини не викликають застережень, але, як зазначає І. А. Шуміло, лише 25 держав Організації американських держав¹ з 35 ратифікували її. А такі країни, як США і Канада не ратифікували її [9, с. 125] і не створили для себе обов'язку вносити зміни до свого національного законодавства.

США та Сомалі не ратифікували також Конвенції про права дитини 1989 року [4], незважаючи на те, що США визнають необхідність імплементації міжнародних стандартів захисту прав дитини у національне законодавство. Водночас, США підписали цю Конвенцію ще 1995 року, а їх представники брали активну участь у її розробленні, але вона не була представлена в Сенат Конгресу США для ратифікації [7, с. 93].

Даючи характеристику положенням Конвенції 1989 року, Ж. Баттогтох і Н. В. Лінник прийшли до висновку, що позитивне значення цього міжнародного акту полягає в тому, що вона сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері захисту прав дітей, декларуючи всю сукупність прав дитини (громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних) [2, с. 6; 5, с. 10].

На підставі дослідження положень Конвенції 1989 року випливає, що вона зобов'язує держави-учасниці створити дітям, які перебувають на їхніх територіях, такі умови, які сприятимуть їх виживанню та всебічному розвитку, і таким способом, забезпечуватимуться найкращі інтереси дитини. Водночас, на сучасному етапі у США достатньо розвинутий національний механізм захисту прав дитини, внаслідок чого постає питання про причини їх відмови від її ратифікації.

Проти ратифікації Конвенції 1989 року висловлюються представники Республіканської партії США, які обґрунтовують доцільність збереження усталеного

¹ Організація американських держав (ОАД) – міжнародна організація на американському континенті, до складу якої входить 35 держав, що була створена 1948 року з метою «забезпечення миру та процвітання країн Західної півкулі».

правового регулювання сімейних відносин, зокрема у питанні виховання дітей. Також вважається, що США повинні спочатку ратифікувати Конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації щодо жінок 1979 року, яку вони підписали ще 1980 року [8].

Свої міркування щодо ратифікації Конвенцій 1979 і 1989 років висловив республіканець Дж. Болтон, котрий у 2005–2006 роках був послом США в ООН. Він зазначив про те, що «ми маємо власні закони, які захищають права жінок і дітей... Нам не потрібен міжнародний договір, який би вказував нам, як поводитись, а критикам політики США більшої уваги слід приділяти обговоренню політики тих держав, які не вважаються демократичними» [6].

Інші противники ратифікації Конвенції 1989 року вважають, що вона «становить небезпеку для суверенітету, федералізму США, прав громадян, котрі мають дітей, завдасть шкоди авторитетові батьківської влади». Зокрема, якщо Конвенція 1989 року стане частиною національного законодавства США, діти отримують досить широку свободу дій, значно ширшу від тієї, яку вони мають на сучасному етапі, це стосується як питань дозвілля дитини, так і віросповідання, та її особистого життя.

Водночас, противники ратифікації Конвенції 1989 року не враховують того, що її ст. 5 містить положення стосовно того, що «держави-учасниці поважають права та обов'язки батьків належним чином управляти і керувати дитиною для дотримання визнаних цією Конвенцією прав» [8].

Відмова від ратифікації США Конвенції 1989 року пояснювалася також тим, що особливості ювенальної юстиції та кримінально-правової доктрини не повною мірою відповідали положенням цього міжнародного договору. Зокрема, ст. 37 Конвенції 1989 року зобов'язує держави-учасниці вилучити зі свого національного законодавства положення про застосування таких покарань, як смертна кара та довічне позбавлення волі, яке не передбачає можливості звільнення, а значить і мети покарання, що полягає у перевихованні злочинця [4].

В основу положень ст. 37 Конвенції 1989 року, за спостереженням В. А. Шабаса, були запозичені положення англійського Білля про права 1688 року про заборону застосовувати «жорстокі та незвичайні покарання», які згодом були закріплені в Декларації незалежності та восьмій поправці до Конституції США [15, с. 4].

Дійсно, тривалий час у кримінальних законах і кодексах американських штатів містилися такі покарання, які могли застосовуватися до осіб, котрі вчинили тяжкі злочини у неповнолітньому віці, як смертна кара та довічне позбавлення волі без права дострокового звільнення. Однак ці покарання на сьогоднішній час вилучені з кримінального законодавства на підставі рішень Верховного Суду США, які були ухвалені в 1988 [17], 2005 [14], 2010 [10], 2012 [11] роках, і якими була визнана неконституційність цих покарань щодо осіб, котрі вчинили злочини у неповнолітньому віці. Отже, пояснення відмови ратифікувати Конвенцію 1989 року на тій підставі, що вона суперечить кримінальним законам і кодексам штатів, втратило актуальність, оскільки Верховний Суд США у цьому питанні узгодив національне законодавство відповідно до ст. 37 Конвенції 1989 року, хоча вона і не була ратифікована цією державою.

Як зауважила Н. В. Болібрух, президент Б. Обама (2009–2017 років) свого часу обґрунтовував доцільність ратифікації Конвенції 1989 року, але проти цього рішення виступила досить впливова у США організація «*Parental Rights*» («Права батьків»). На думку представників цієї організації, положення Конвенції 1989 року

підривають авторитет батьків та їх влади, зокрема забороняють батькам чинити необхідний виховний вплив на них [3, с. 242].

Варто зазначити, що організація «Права батьків» активно виступає за прийняття та ратифікацію поправки до Конституції США щодо батьківських прав. Цю поправку запропонував ще 2008 року політик-республіканець, депутат Палати представників, а на сьогоднішній час посол США в Нідерландах (з 2018 року) П. Хоекстр. Згідно з поправкою, питання виховання, освіти та піклування, які стосуються дітей, визнають основним правом їхніх батьків (ч. 1). Це право охоплює можливість обирати навчальний заклад, який стане альтернативою державній освіті, тобто право обирати державну, приватну, релігійну школу чи право здобути шкільну освіту вдома (ч. 2). При цьому, США та будь-який штат не повинні порушувати ці права, вказуючи, що їхні урядові інтереси мають більш пріоритетне значення, ніж права батьків (ч. 3). Це батьківське право не може бути обмежене на підставі того, що особа має інвалідність (ч. 4). У поправці міститься заборона щодо прийняття будь-якого міжнародного договору, положення якого можуть бути «використані для заміщення, модифікації, неправильного тлумачення або перешкодою для застосування гарантованих прав громадян» (ч. 6) [16].

На сьогоднішній час питання про прийняття цієї поправки до федеральної Конституції в Конгресі США ще не розглядали. Попри це, можливість її прийняття є цілком доцільною, зважаючи на два рішення Верховного Суду США. Перше з них – це рішення у справі «Пірс до Товариства сестер» (1925 року), згідно з яким був визнаний неконституційним Закон про обов'язкову освіту 1922 року, що зобов'язував батьків чи опікунів віддавати дітей у віці від восьми до шістнадцяти років навчатися тільки до державної школи того району, в якому вони проживали. Водночас, «Товариство сестер», яке було стороною у справі, вело активну діяльність щодо догляду за сиротами, освіченою молоддю, засновувало та утримувало шкільні заклади та ін. Вища судова інстанція дійшла висновку, що штати не мають права «стандартизувати» дітей, примушуючи їх навчатися лише в державних школах [12]. Тобто визнав за батьками право обирати школу, в якій навчатимуться їхні діти.

Друге з цих рішень Верховного Суду США, яке було взято до уваги при розробленні положень поправки щодо батьківських прав, було прийняте у справі «Троксель до Гранвілль» (2000 року). За обставинами справи до суду звернулися батьки померлого Б. Трокселя, котрі просили визнати за ними право на відвідування своїх онуків на підставі закону штату Вашингтон, який дозволяв будь-якій третій особі подавати клопотання щодо отримання дозволу відвідувати дітей в будь-який час у випадку, якщо це заперечують батьки. Проте в цьому випадку не стільки проти зустрічей, як проти їх кількості та тривалості доводила аргументи матір дітей. Вища судова інстанція США визнала цей закон неконституційним, оскільки він обмежував право батьків виховувати своїх дітей [18].

Висновки. Отже, проблема впровадження міжнародних стандартів захисту прав дитини в законодавство США є двояким. З одного боку, відмова США від ратифікації низки міжнародних нормативних актів у сфері захисту прав дитини допомагає припускати той факт, що їхнє законодавство повною мірою може відповідати на сучасному етапі встановленим міжнародним стандартам захисту прав дитини. Проте, з другого боку, є чимало доказів того, що національний механізм захисту прав дитини розвивається автономно відповідно до вимог міжнародних актів, незважаючи, що не відбулося їх ратифікації. Про це свідчать рішення Верховного Суду США, ухвалені в 1988, 2005, 2010, 2012 роках, на

підставі яких національне законодавство було приведено у відповідність до ст. 37 Конвенції 1989 року, яка так і не була ратифікована США. Водночас, особливість правової доктрини США полягає в її здатності еволюціонувати самостійно без фактичної імплементації норм міжнародних договорів, але в дійсності США не можуть оминати загальносвітових тенденцій, сформованих у сфері захисту прав дитини.

Список використаних джерел

1. Американская Конвенция о Правах Человека 1969 г. URL: <https://www.refworld.org.-ru/pdfid/561292294.pdf>
2. Баттогтох Ж. Международно-правовая защита прав детей: международно-правовые аспекты : автореф. дисс.... канд. юрид. наук, Москва. 2004. 25 с.
3. Болібрux Н. Б. Відмова від ратифікації конвенції ООН про права дитини Сполученими Штатами Америки: аналіз передумов. Закарпатські правові читання : матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (25–27 квітня 2014 р., м. Ужгород). Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла». 2014. Т.1. С. 241–246.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. С. 205.
5. Лінник Н. В. Міжнародно-правовий захист економічних прав дитини : автореф. дисс.... канд. юрид. наук. Одеса. 2011. 20 с.
6. Правозахисники не вважають США зразком дотримання прав людини. Голос Америки. 10.12.0. URL: https://ukrainian.voanews.com/a/human_rights_10_12_2010-111-674829/237312.html
7. Ригіна О. М. США: проблеми ратифікації Конвенції про права дитини 1989 р. Альманах міжнародного права. 2016. Вип. 11. С. 92–101.
8. Титова Т. А. Конвенция о правах ребенка в системе общей регламентации прав человека : автореф. дисс.... канд. юрид. наук, Екатеринбург. 2000. 21 с.
9. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини: навч. посібник. Київ : ФОП Голембовська О.О. 2018. 168 с.
10. *Graham v. Florida*, 560 U.S. 48 (2010). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/560/48/>
11. *Miller v. Alabama*, 567 U.S. 460 (2012). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/567/460/>
12. *Pierce v. Society of Sisters*, 268 U.S. 510 (1925). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/268>
13. Right to protection in the world: Overview of children's rights to protection around the world. Humanium. URL: <https://www.humanium.org/en/protection/>.
14. *Roper v. Simmons*, 543 U.S. 551 (2005). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/543/551/>
15. Schabas W. A. *Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child (Article 37)*. Martinus Nijhoff publishers. Leiden. Boston. 2006. 96 p.
16. The Parental Rights Amendment: the proposed Parental Rights Amendment will specifically add parental rights in the text of the U.S. Constitution, protecting these rights for both current and future generations. URL: <https://parentalrights.org/amendment/>.
17. *Thompson v. Oklahoma*, 487 US 815 (1988). URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Thompson_v._Oklahoma
18. *Troxel v. Granville*, 530 U.S. 57 (2000). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/530/57/>

References

1. *Amerykanskaia Konventsyia o Pravakh Cheloveka 1969 h.* Retrieved from <https://www-refworld.org/pdfid/561292294.pdf>
2. Battohtokh, Zh. (2004). *Mezhdunarodno-pravoiaia zashchyta prav detei: mezhdunarodno-pravovye aspekty* : avtoref. dyss.... kand. yuryd. nauk, Moskva.
3. Bolibruk, N. B. (2014). Vidmova vid ratyfikatsii konventsii OON pro prava dytyny Spoluchenymy Shtatamy Ameryky: analiz peredumov. *Zakarpatski pravovi chytannia* : mater. VI Mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh (25–27 kvitnia 2014 r., m. Uzhhorod). Uzhhorod : Vyd-vo UzhNU «Hoverla», T. 1, 241–246.
4. Konventsiia pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 r. (1990). *Zibrannia chynnykh mizhnarodnykh dohovoriv Ukrainy, № 1*, 205.
5. Linnyk, N. V. (2011). *Mizhnarodno-pravovi zakhyst ekonomichnykh prav dytyny* : avtoref. dys.... kand. yuryd. nauk. Odesa.
6. Pravozakhysnyky ne vvazhaiut SShA zrazkom dotrymanna prav liudyny. *Holos Ameryky*. 10.12.0. Retrieved from https://ukrainian.voanews.com/a/human_rights_10_12_2010-111674829/237312.html
7. Ryhina, O. M. (2016). SShA: problemy ratyfikatsii Konventsii pro prava dytyny 1989 r. *Almanakh mizhnarodnoho prava, 11*, 92–101.
8. Tytova, T. A. (2000). *Konventsyia o pravakh rebenka v systeme obshchei rehlamentatsyy prav cheloveka* : avtoref. dys.... kand. yuryd. nauk, Ekaterynburh.
9. Shumilo, I. A. (2018). *Mizhnarodna systema zakhystu prav liudyny* : navch. posibnyk. Kyiv : FOP Holembovska O. O.
10. *Graham v. Florida*, 560 U.S. 48 (2010). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/560/48/>
11. *Miller v. Alabama*, 567 U.S. 460 (2012). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/567/460/>
12. *Pierce v. Society of Sisters*, 268 U.S. 510 (1925). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/268>
13. *Right to protection in the world: Overview of children's rights to protection around the world.* Humanium. Retrieved from <https://www.humanium.org/en/protection/>.
14. *Roper v. Simmons*, 543 U.S. 551 (2005). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/543/551/>
15. Schabas, W. A. (2006). *Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child (Article 37).* Martinus Nijhoff publishers. Leiden. Boston.
16. *The Parental Rights Amendment : the proposed Parental Rights Amendment will specifically add parental rights in the text of the U.S. Constitution, protecting these rights for both current and future generations.* Retrieved from <https://parentalrights.org/amendment/>.
17. *Thompson v. Oklahoma*, 487 US 815 (1988). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Thompson_v._Oklahoma
18. *Troxel v. Granville*, 530 U.S. 57 (2000). Retrieved from <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/530/57/>

**THE ISSUE OF IMPLEMENTATION
OF INTERNATIONAL STANDARDS FOR THE PROTECTION
OF CHILDREN'S RIGHTS IN THE US**

O. Ryhina

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: Olena.ryhina@lnu.edu.ua*

The article researches the issue of implementation of international standards for the protection of children's rights under the laws of the United States. The author analyzes the provisions of the certain international treaties on the protection of children's rights, that were not ratified by the United States and did not become the part of its national law. It is established that the articles of such international acts provide the uniform minimum requirements for the protection of children's rights and ensuring "the best interests of the child", that consist of the requirements concerning normal physiological, psychological, cultural and educational development of the child.

The reasons for the refusal to ratify certain international treaties on the protection of children's rights by the United States are substantiated. Among these grounds are, firstly, the peculiarities of American legal doctrine, explaining the meticulous attitude to the ratification of such international legal acts, that do not fully comply with the legal norms of national law. It is proven, that however the national mechanism for the protection of children's rights developed in the United States autonomously, but such development does accord with the requirements of international documents, despite the fact that they had not been ratified. Certain decisions of the Supreme Court of the United States evidence the facts of development of national laws on the protection of children's rights. They include the decisions of the Supreme Court of the United States adopted in 1988, 2005, 2010, 2012 and some other decisions. The first of them are the decisions on the unconstitutionality of the capital punishment and life imprisonment without the possibility of release for juveniles and persons, guilty in committing serious crimes. Consequently, the peculiarity of the US legal doctrine is its independent evolution without the ratification and implementation of international treaties, however, in reality, the United States cannot ignore global trends in the protection of children's rights.

Keywords: child, law, protection, USA, international treaty.

*Стаття: надійшла до редакції 05.10.2021
прийнята до друку 16.11.2021*